

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Överklagande av ett hovrättsbeslut – kroppsbesiktning

Klagande

Riksåklagaren
Box 5553
114 85 Stockholm

Motpart

MC

Ombud och offentlig försvarare: Advokaten PL

Överklagade avgörandet

Svea hovrätts beslut den 5 oktober 2016 i mål Ö 8238-16

Yrkande

Jag yrkar att Högsta domstolen ska förordna om kroppsbesiktning av MC i syfte att utreda om han är straffmyndig.

Jag hemställer om skyndsam handläggning.

Frågorna i målet

De frågor som enligt min uppfattning är av intresse ur prejudikatsynpunkt är:

- Om kroppsbesiktning enligt 28 kap. 11 och 12 §§ rättegångsbalken, i syfte att utreda om den misstänkte *uppnått straffmyndighetsåldern*, rymms inom ändamålen med lagstiftningen.
- Om kroppsbesiktning enligt samma bestämmelser är tillåten i de fall det finns behov av att utreda om den misstänkte *fyllt 18 respektive 21 år*.
- Vilken *grad av säkerhet avseende att den misstänkte fyllt 15 år* som i så fall krävs för beslut om kroppsbesiktning enligt bestämmelserna i 28 kap. rättegångsbalken.

Bakgrund

Vid huvudförhandling den 2 juni 2016 med anledning av att MC åtalats för stöld uppgav MC, som enligt sitt samordningsnummer är född i januari 1999, att han är 14 år gammal och därmed inte straffmyndig. Åklagaren och försvararen ansåg att en åldersbedömning bör göras och att det därmed förelåg hinder för huvudförhandling. Tingsrätten beslutade att ställa in huvudförhandlingen.

Åklagaren begärde att tingsrätten med stöd av 28 kap. 11 och 12 §§ rättegångsbalken skulle besluta om kroppsbesiktning av MC i syfte att utreda om han är straffmyndig (se bilaga 1 till tingsrättens beslut).

Av åklagarens begäran (se bilaga 1 till tingsrättens beslut) framgår att MC, utöver åtalet för stöld, även är starkt misstänkt för bl.a. misshandel av normalgraden och försök till stöld m.m. den 18 februari 2016 i södra Stockholm, försök till grov stöld (fickstöld) den 23 april 2016 i Stockholm, grov stöld (fickstöld) den 29 maj 2016 i Stockholm samt grov stöld (fickstöld) den 14 augusti 2016 i Stockholm.

Av åklagarens begäran framgår vidare att MC enligt såväl ett kvitto på asylansökan den 19 februari 2015 i Malmö (s. 15 i huvudprotokollet) som vid asylansökan i Nederländerna den 15 december samma år (tilläggsprotokoll i K199069-16) uppgav födelsetiden till den 24 januari 1999, dvs. att han var straffmyndig. Skälet till att uppgiften om straffmyndighet i asylansökan - enligt uppgift från MC - blev oriktig ska vara att en tolk missuppfattade honom. Åklagaren gav därför direktiv om att den tjänsteman vid Migrationsverket som mottog asylansökan och tolken skulle höras om omständigheterna vid asylansökan. Förhör med den handläggare vid Migrationsverket som mottog MCs asylansökan har nu redovisats till åklagaren och bifogas mitt överklagande (se bilaga).

Tingsrätten avslag begäran med följande motivering.

Om det finns anledning att anta att brott begåtts på vilket fängelse kan följa får kroppsbesiktning enligt 28 kap. 11 och 12 §§ rättegångsbalken göras på den som är skäligen misstänkt för brottet för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet. Bestämmelsen utgör en lagstadgad begränsning av grundlagsskyddet för kroppslig integritet i 2 kap. 6 § regeringsformen.

Enligt åklagaren är frågan om den misstänkte är straffmyndig en omständighet som är av betydelse för utredning om brottet.

Att en gärning är ett brott även om den begåtts av någon som inte fyllt femton år framgår av 1 kap. 1 och 6 §§ brottsbalken. Detta gör enligt tingsrätten att det kan ifrågasättas om straffbarhetsåldern kan sägas vara en

omständighet som är av betydelse för utredning om brottet. Mot den bakgrunden, och med beaktande av den restriktivitet som bör gälla när det gäller tillämpningen av reglerna om tvångsmedelsanvändning, finner tingsrätten att det saknas förutsättningar för att bifalla åklagarens begäran.

Åklagaren överklagade beslutet till hovrätten. Hovrätten instämde i tingsrättens bedömning och avslog överklagandet.

Grunderna för min inställning

Allmänt om användning av tvångsmedel

Reglerna om förundersökning finns i 23 kap. rättegångsbalken. I fråga om användande av tvångsmedel under förundersökningen gäller 24–28 kap rättegångsbalken (se 23 kap. 16 § första stycket rättegångsbalken).

Att ett tvångsmedel tillgrips är ofta en förutsättning för att ett brott ska kunna beivras och reglerna om tvångsmedel är därför av stor betydelse när det gäller effektiviteten i samhällets brottsbekämpning. Samtidigt kan tvångsmedel vara djupt ingripande i den personliga integriteten.

För användande av tvångsåtgärder mot enskilda anses mot bakgrund av de integritetsskyddande bestämmelserna i regeringsformen gälla främst fyra allmänna principer, nämligen legalitets-, ändamåls-, behovs- och proportionalitetsprinciperna

Legalitetsprincipen, som finns direkt uttryckt i 2 kap. 20 § regeringsformen, innebär att sådana tvångsåtgärder som t.ex. frihetsberövande och husrannsakan inte får företas utan att det föreligger ett uttryckligt stöd i lag. De tre senare principerna anknyter till innehållet i 2 kap. 21 § regeringsformen.

Ändamålsprincipen innebär att en myndighets befogenhet att använda tvångsmedel ska vara bunden till det ändamål för vilket tvångsmedlet har beslutats. När det gäller t.ex. häktning är ändamålet enligt 24 kap. 1 § rättegångsbalken att minska risken för att den misstänkte avviker, försvårar utredningen eller fortsätter brottslig verksamhet. Om ett tvångsmedel avsiktligt används i annat syfte än det avsedda, kan det utgöra brott i myndighetsutövning.

Behovsprincipen kan kortfattat sägas innebära att en tvångsåtgärd inte bör företas, om det inte är nödvändigt med hänsyn till syftet med åtgärden. Om flera alternativa medel står till buds för att uppnå det eftersträvade målet ska det medel väljas som innebär minsta möjliga intrång i den enskildes frihet och rätt. Åtgärden bör i varje enskilt fall vara ägnad att leda till det önskade resultatet. När det inte längre föreligger skäl för åtgärden ska den upphävas. Behovsprincipen har kommit till tydligt uttryck i t.ex. 25 kap. 1 § rättegångsbalken när det gäller användningen av reseförbud i stället för häktning i vissa fall.

Proportionalitetsprincipen innebär att ett tvångsmedel får tillgripas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden

innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse. Tvångs-åtgärden ska alltså i fråga om art, styrka, räckvidd och varaktighet stå i rimlig proportion till vad som står att vinna med åtgärden.

Högsta domstolen har i avgörandet NJA 1996 s. 577 framhållit att det, i fråga om bestämmelser om undantag från en grundlagsskyddad rättighet, finns särskild anledning till restriktivitet vid tolkningen av bestämmelserna. I doktrinen har uttalats att det inte är tillåtet att göra ingrepp i en grundlagsskyddad rättighet med stöd av en extensiv tolkning (Gunnel Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?, 3 uppl. 2012, s. 21, med hänvisningar).

Kroppsbesiktning

Lagstöd för kroppsbesiktning finns, såvitt nu är aktuellt, i 28 kap. 11 och 12 §§ rättegångsbalken. Den som skäligen kan misstänkas för ett brott på vilket fängelse kan följa får kroppsbesiktigas för att söka efter föremål som kan tas i beslag eller i förvar eller annars *för att utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet*. Det sistnämnda ändamålet ger tvångsmedlet ett mycket brett tillämpningsområde (Gunnel Lindberg, a.a. s. 639). Beslut om kroppsbesiktning får enligt 28 kap. 13 § första stycket jämförd med 4 § första stycket rättegångsbalken fattas av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten.

Barn under 15 år får inte kroppsbesiktigas med stöd av bestämmelserna i 28 kap. rättegångsbalken. För dem gäller särskilda regler i lagen (1964:67) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare (LUL). Enligt 36 a § LUL får den som är skäligen misstänkt för att före 15 års ålder ha begått ett brott för vilket inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse ett år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott kroppsbesiktigas om det är av synnerlig vikt för att klarlägga omständigheterna kring brottet.

Enligt 1 kap. 6 § brottsbalken får den som inte fyllt 15 år när brottet begicks inte dömas till påföljd. Att man terminologiskt rubricerar gärningen som ett brott har angetts bero på att man velat undanröja all tvekan om att exempelvis medverkansbestämmelsen i 23 kap. 4 § brottsbalken kan tillämpas beträffande personer över 15 år, trots att huvudgärningen begåtts av ett barn under 15 år (se Berggren m.fl., Brottsbalken m.m., 8 uppl. 2016, kommentaren till 1 kap. 6 §). Av Högsta domstolens dom den 11 juli 2016 (mål nr B 1346-16) följer att det ska vara *klarlagt* att straffmyndighetsåldern var uppnådd när brottet begicks för att lagföring ska kunna ske.

Min bedömning

Ryms åldersutredning inom det lagstadgade ändamålet med kroppsbesiktning enligt 28 kap. 11 och 12 §§ rättegångsbalken?

I förevarande fall är ändamålet med den begärda kroppsbesiktningen att utreda den misstänkta personens ålder, i syfte att klarlägga om han var straffmyndig när brotten begicks. Frågan är om detta ryms inom det av lagstiftaren angivna

ändamålet *utröna omständigheter som kan vara av betydelse för utredning om brottet.*

Det är visserligen så att en gärning betecknas som ett brott även om den har begåtts av någon som inte fyllt 15 år. Ur det perspektivet kan man hävda att frågan om straffmyndighet saknar betydelse för utredningen av brottet. Den uppfattningen har också framförts i doktrinen (se Karin Wistrand, Åldersbedömning i brottmålsprocessen – Några reflektioner med anledning av Svea hovrätts avgörande i ”Fåfången-målet”, Svensk Juristtidning 2016 s. 332). Med det synsättet, och mot bakgrund av att bestämmelser om tvångsmedel ska tolkas restriktivt, blir en naturlig slutsats att kroppsbesiktning inte får användas för utredning av den misstänktes ålder. Det är också vad tingsrätten, med instämmande av hovrätten, har kommit fram till i det nu aktuella fallet. Enligt min uppfattning kan synsättet och slutsatsen ifrågasättas.

Av 23 kap. 2 § rättegångsbalken följer att det primära syftet med en brottsutredning är att skapa underlag för beslut i åtalsfrågan – det ska utredas vem som skäligen kan misstänkas för brottet och om tillräckliga skäl föreligger för åtal mot honom eller henne. Om tillräckliga skäl för åtal föreligger har åklagaren en s.k. åtalsplikt, vilken följer av 20 kap. 6 § rättegångsbalken. Där föreskrivs att åklagare, om inte annat är stadgat, ska åtala för brott som hör under allmänt åtal.

Enligt förarbetena infaller åklagarens åtalsplikt först när åklagaren på objektiva grunder kan emotse en fällande dom (NJA II 1943 s. 258). Eftersom den som inte hade fyllt 15 år när brottet begicks inte får dömas till påföljd, ska åtal således inte heller väckas mot personer under 15 år – åklagaren kan i de fallen inte emotse en fällande dom. Frågan om den misstänkte uppnått straffmyndighetsåldern är därmed central i brottsutredningen och måste vara utredd när beslut i åtalsfrågan fattas. I de fall det finns tveksamheter kring den misstänktes ålder måste frågan således utredas inom ramen för förundersökningen, på samma sätt som andra omständigheter som påverkar gärningens straffbarhet, exempelvis frågan om den misstänktes uppsåt eller, i förekommande fall, oaktamhet, samt frågor om straffbarhetsbetingelser utanför brottsbegreppet, t.ex. preskription och gärningar som är framprovocerade av polisen. (Asp m.fl., Kriminalrättens grunder, 2 uppl., s. 67 f.).

Sammanfattningsvis syftar brottsutredningen alltså inte bara till att utreda om ett brott objektivt sett har begåtts utan också till att utreda om den som begått brottet kan och ska lagföras. I sistnämnda avseende är frågan om den misstänkte gärningsmannen är straffmyndig eller inte helt avgörande. Mot den bakgrunden måste, enligt min uppfattning, frågan om straffmyndighet vara en omständighet som är av betydelse för utredning av brottet och som således ryms inom det lagstadgade ändamålet med kroppsbesiktning. Detta gäller även med beaktande av den restriktivitet som ska gälla vid tolkningen av bestämmelser som reglerar tvångsmedelsanvändning.

Om undantagsvis, som i det nu aktuella fallet, nya omständigheter gör att tveksamhet kring straffbarheten uppkommer först sedan utredningen är avslutad och åtal är väckt, måste åklagaren ta ställning till om åtalet ska vidhållas eller läggas ned. Om åtalet vidhålls blir det domstolens sak att bedöma om det är klarlagt att den åtalade var straffmyndig när brottet begicks. Det är därför en naturlig åtgärd att, i det läget, återuppta förundersökningen så att frågan om den åtalades ålder kan klarläggas genom ytterligare utredningsåtgärder. Det bör, enligt min uppfattning, inte ha någon betydelse om frågan om kroppsbesiktning uppkommer i ett tidigt skede av förundersökningen – när andra utredningsåtgärder fortfarande återstår – eller om frågan blir aktuell först i samband med åtal eller vid huvudförhandlingen.

Det är inte bara när straffmyndigheten är ifrågasatt som en åldersbedömning kan behöva göras. Exempelvis kan gärningsmannens ålder få betydelse för ansvarsbedömningen när det gäller vissa sexualbrott (6 kap. 14 § brottsbalken). Den har också betydelse för straffmätningen (29 kap. 7 § brottsbalken). Vid påföljdsbestämningen gäller olika regler beroende på om gärningsmannen fyllt 18 respektive 21 år. Olika krav ställs också på förundersökningens bedrivande beroende på om den misstänkte är över eller under 18 år. Även när det gäller förutsättningarna för användande av tvångsmedel som anhållande och häktning, har den misstänktes ålder stor betydelse.

Graden av straffrättslig reaktion kan bli väsentligt olika beroende på gärningsmannens ålder. Det finns därför ett stort behov av att utreda den misstänktes ålder även i de fall det står klart att han eller hon har fyllt 15 år. Parallellt kan, enligt min mening, dras till den utredning som kan behövas för att klarlägga andra omständigheter av betydelse för hur sträng den straffrättsliga reaktionen bör vara. Det kan knappas ifrågasättas att kroppsbesiktning, liksom husrannsakan och beslag som får användas för samma ändamål, kan ske för att utreda omständigheter av betydelse för gradindelningen av brott eller för att utreda försvårande omständigheter enligt 29 kap. 2 § brottsbalken. Det bör då också vara möjligt att använda nämnda straffprocessuella tvångsmedel för att motbevisa påstådda förmildrande omständigheter enligt 29 kap. 3 § första stycket brottsbalken (jfr Högsta domstolens dom från den 11 juli 2016, p. 15). Vid allvarliga våldsbrott tas regelmässigt blod- och urinprov i syfte att undersöka om gärningsmannen varit påverkad av något preparat (även tillåtna sådana) vilket kan inverka på straffvärdebedömningen (jfr NJA 2012 s. 45 p. 49). På motsvarande sätt är det naturligt att åklagaren kan förordna om straffprocessuella tvångsmedel och vidta de andra utredningsåtgärder som behövs för att – i förekommande fall – kunna motbevisa en misstänkt persons uppgift om att han eller hon är under 18 respektive 21 år. Med ett sådant synsätt bör det finnas samma förutsättningar att utreda en persons ålder som andra omständigheter som har betydelse för hur sträng den straffrättsliga reaktionen bör vara.

Sammanfattningsvis finns det enligt min uppfattning mycket som talar för att det bör vara tillåtet att besluta om kroppsbesiktning för att genomföra en

medicinsk åldersutredning även i de fall det finns behov av att utreda om den misstänkte fyllt 18 respektive 21 år.

Vad krävs för att få besluta om kroppsbesiktning avseende den som påstår sig vara under 15 år?

För att beslut om kroppsbesiktning enligt reglerna i 28 kap. rättegångsbalken ska kunna fattas avseende en person som uppger sig vara under 15 år bör det, enligt min uppfattning, krävas att det med stöd av utredningen och omständigheterna i övrigt finns *skälig misstanke* om att personen fyllt 15 år när brottet begicks. Graden av säkerhet avseende att den misstänkte fyllt 15 år bör alltså korrespondera med beviskravet för andra straffbarhetsförutsättningar. Det är en princip som bör gälla även vid användningen av andra straffprocessuella tvångsmedel liksom i andra sammanhang, såsom vid bedömningen av om en förundersökning eller en utredning enligt 31 § LUL ska inledas.

I detta fall har den åtalade, såvitt framgår av utredningen, själv vid upprepade tillfällen lämnat uppgifter av innebörd att han var straffmyndig när brotten begicks. Bl.a. mot den bakgrunden anser jag att det föreligger skälig misstanke om att han fyllt 15 år vid tidpunkten för brotten.

Behovet av att använda kroppsbesiktning för åldersutredning

Behovet av att utreda den misstänktes ålder uppkommer i de fall det inte finns någon dokumentation som gör att åldern säkert kan fastställas och det finns omständigheter som gör att den misstänktes uppgifter om sin ålder kan ifrågasättas. I dessa fall är medicinsk åldersutredning en av flera utredningsåtgärder som kan användas. Som tidigare nämnts ska det vara *klarlagt* att en person fyllt 15 år vid tidpunkten för brottet för att lagföring ska kunna ske. Detta innebär att det ställs höga krav på åldersutredningen. Ofta torde det krävas en sammanvägd bedömning av flera olika omständigheter och bevis för att med tillräcklig styrka kunna slå fast – klarlägga – att straffmyndighetsåldern har uppnåtts. Inte sällan har en medicinsk åldersutredning stor betydelse för den bedömningen. I de fall man inte på annat sätt kan klarlägga den misstänktes ålder måste ett beslut om kroppsbesiktning därför anses vara förenligt med behovsprincipen.

Det ska i detta sammanhang framhållas att övriga möjligheter att utreda den misstänktes ålder, t.ex. genom inhämtande av identitetsuppgifter från den misstänktes hemland via bl.a. Interpol, ofta är begränsade. Det är regelmässigt så att svaret (om det överhuvudtaget kommer ett svar) dröjer flera månader, ibland år. Mot detta ska då ställas de särskilda skyndsamhetskrav som gäller vid förundersökning och åtal mot den som inte fyllt 18 år (se 4 och 29 §§ LUL).

Det finns också fall där identitetsuppgifter från den dömdes hemland kommit polis- och åklagare till del först när en dom vunnit laga kraft (se t.ex. Högsta domstolens mål Ö 3278-16 där riksåklagaren ansökt om resning till men för den dömde såvitt avser påföljden för grov våldtäkt).

När det gäller kroppsbesiktning i syfte att genomföra en medicinsk åldersbedömning i form av t.ex. tandmognadsundersökning vill jag också peka på att Högsta domstolen, i domen från den 11 juli 2016, har slagit fast att tandmognadsundersökningar, som grundar sig på tänder som är fullt utvecklade, utgör ett användbart underlag för påföljdsbestämningen när den tilltalades ålder är oklar (p. 33). På motsvarande sätt kan en tandmognadsundersökning utgöra underlag, ofta av helt avgörande betydelse, vid bedömning av om den misstänkte har uppnått straffmyndighetsåldern. Enda möjligheten för åklagaren att inom ramen för en brottsutredning få till stånd en tandmognadsundersökning, eller annan medicinsk undersökning, är genom ett beslut om kroppsbesiktning. Mot den bakgrunden och då övriga möjligheter att utreda den misstänktes ålder är starkt begränsade, framstår det som orimligt att åklagare skulle vara förhindrade att fatta beslut om kroppsbesiktning i syfte att en sådan undersökning ska genomföras.

I detta sammanhang kan också nämnas att Rättsmedicinalverket den 9 maj 2016 fått regeringens uppdrag att bl.a. utveckla sin förmåga att genomföra medicinska åldersbedömningar inom ramen för brottmålsprocessen (Ju2016/03931/Å). Regeringen framhåller att åldern på brottsmisstänkta är central för flera olika frågor i brottmålsprocessen, bl.a. för straffmyndighetsåldern, förutsättningarna att använda straffprocessuella tvångsmedel som anhållande och häktning, påföljdsbestämningen och för frågan om ett eventuellt utvisningsyrkande ska framställas. Regeringen konstaterar vidare att Rättsmedicinalverket i dag genomför medicinska åldersbedömningar inom ramen för brottmålsprocessen på förfrågan av bland andra åklagare och polis. Syftet med uppdraget till Rättsmedicinalverket, i denna del, torde falla om det skulle vara så att medicinska åldersbedömningar enligt gällande rätt inte får genomföras inom ramen för en brottsutredning.

Frågan om proportionalitet

För att ett tvångsmedel ska få användas måste det vara proportionerligt. Det innebär att skälen för kroppsbesiktning i det enskilda fallet måste uppväga det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

I detta fall rör det sig om upprepad brottslighet av relativt allvarligt slag och där straffvärdet, för en vuxen person, klart överstiger sex månaders fängelse. De undersökningar som ett beslut om kroppsbesiktning skulle avse är inte så ingripande eller integritetskränkande att det kan anses vara oproportionerligt att genomföra åtgärden.

Sammanfattning

MC är åtalad och även starkt misstänkt för ett flertal brott på vilka fängelse kan följa. MC, som saknar identitetshandlingar, påstår nu att han är under 15 år gammal och således inte straffmyndig. Han har till såväl Migrationsverket som till utländska myndigheter tidigare uppgett att han är 17 år gammal. Det

föreligger enligt min uppfattning skäligen misstanke om att MC är minst 15 år gammal.

Det finns enligt min uppfattning laglig grund för att besluta om kroppsbesiktning i form av tand- och skelettröntgen i syfte att utreda MCs ålder. Åtgärderna kan inte anses oproportionerliga. Åklagarens begäran om kroppsbesiktning bör därför bifallas.

Prövningstillstånd

Enligt 54 kap. 10 § första stycket 1 rättegångsbalken får prövningstillstånd meddelas om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens). För att bevilja prövning enligt denna punkt krävs alltså att ett avgörande av Högsta domstolen blir av generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

Det råder stor osäkerhet om vad som gäller i fråga om kroppsbesiktning i syfte att utreda ålder genom medicinska undersökningar. Sådana beslut har hittills fattats av åklagare i ärenden där den misstänktes ålder inte på annat sätt har kunnat klarläggas. Resultaten av undersökningarna har också använts av domstolarna, bl.a. i det tidigare nämnda avgörandet från Högsta domstolen. Här kan också hänvisas till ett flertal hovrättsdomar där medicinska åldersbedömningar återopats, se bl.a. Göta hovrätts dom den 15 juli 2005 i mål B 1325-05 (grov våldtäkt m.m.), Hovrätten för Västra Sveriges dom den 28 december 2012 i mål B 4623-12 (rån m.m.), Hovrätten för Västra Sveriges dom den 24 april 2015 i mål B 1672-15 (grov våldtäkt m.m.), Göta hovrätts dom den 20 maj 2016 i mål B 722-16 (grov våldtäkt mot barn m.m.), Svea hovrätts dom den 22 juni 2016 i mål B 4410-16 (misshandel m.m.), Hovrätten för Västra Sveriges dom den 26 juli 2016 i mål B 3250-16 (försök till grov stöld m.m.), Göta hovrätts dom den 21 september 2016 i mål B 2129-16 (försök till dråp m.m.) och Hovrätten för Västra Sveriges dom den 22 september 2016 i mål B 3562-16 (försök till mord m.m.).

I det nu överklagade beslutet har domstolarna kommit fram till att det saknas lagstöd för att besluta om dessa undersökningar. Den uppfattningen har framförts även i doktrinen.

I målet finns, som jag ser det, tre frågor som är av stort prejudikatintresse.

- Frågan om kroppsbesiktning enligt 28 kap. 11 och 12 §§ rättegångsbalken, i syfte att utreda om den misstänkte *uppnått straffmyndighetsåldern*, ryms inom ändamålen med lagstiftningen.
- Frågan om kroppsbesiktning enligt samma bestämmelser är tillåten i de fall det finns behov av att utreda om den misstänkte *fyllt 18 respektive 21 år*.

- Frågan om vilken *grad av säkerhet avseende att den misstänkte fyllt 15 år* som krävs för beslut om kroppsbesiktning enligt bestämmelserna i 28 kap. rättegångsbalken.

Graden av säkerhet avseende att den misstänkte fyllt 15 år är viktig också i andra sammanhang. Den är central för frågan om den misstänkte överhuvudtaget kan anhållas och häktas. Om det står klart vem som kan misstänkas för brottet har frågan betydelse redan när åklagaren ska ta ställning till om förundersökning eller en utredning enligt 31 § LUL ska inledas. Graden av säkerhet avseende att den misstänkte fyllt 18 år är viktig för hur en förundersökning ska bedrivas och om det krävs synnerliga skäl för häktning. Nämnda beviskrav kan endast i begränsad utsträckning bli föremål för Högsta domstolens prövning. Det skulle vara mycket värdefullt att nu få vägledning även rörande dessa beviskrav.

Enligt min uppfattning är det sammanfattningsvis av stor vikt för ledningen av rättstillämpningen att Högsta domstolen klargör om kroppsbesiktning överhuvudtaget kan användas för att utreda en misstänkt persons ålder och i så fall under vilka förutsättningar tvångsmedlet får användas.

Frågor om åldersbedömning av unga lagöverträdare nämns också som en av Åklagarmyndighetens prioriterade prejudikatfrågor för år 2016.

Behovet av skyndsam handläggning

Målet gäller tvångsmedelsanvändning mot en person som är under 18 år. Skyndsam handläggning är därför påkallad. Därtill finns det skäl att särskilt framhålla följande.

Med anledning av hovrättens nu överklagade beslut har jag gått ut med en rekommendation till landets åklagare om att de för närvarande inte bör fatta beslut om kroppsbesiktning i syfte att utreda en misstänkt persons ålder. I stället uppmanas åklagarna att vända sig till domstol och att begära att rätten fattar beslut om kroppsbesiktning. Rekommendationen innefattar också att åklagarbeslut om kroppsbesiktning som ännu inte är verkställda bör återkallas.

Den osäkerhet som nu råder beträffande möjligheten att genomföra medicinska åldersutredningar inom ramen för en brottsutredning innebär stora problem när det gäller utredning och lagföring av brott begångna av misstänkta med oklar identitet och ålder. Skyndsam vägledning från Högsta domstolen är därför mycket angelägen.

Bevisning m.m.

Jag åberopar inte någon bevisning.

Anders Perklev

My Hedström

Bilaga

Förhör

Kopia till:

Utvecklingscentrum Stockholm

Utvecklingscentrum Malmö

City åklagarkammare i Stockholm (AM-26692-16)

Kammaråklagaren Nicklas Englund